

SPOLUPRÁCA ŠTÁTU A CIRKVI NA NAŠOM ÚZEMÍ – ÚVOD DO PREDMETNEJ OBLASTI

Ivana VOJTAŠEKOVÁ

DORKA, n.o. Centrum pre obnovu rodiny, Košice, Slovenská republika

Existencia cirkví a náboženských organizácií v spoločnosti je neoddeliteľne spätá s existenciou samotnej spoločnosti. Zo strany štátu je postavenie cirkví upravené viacerými právnymi predpismi, ktoré spadajú do viacerých odvetví práva. Otázky náboženstva sa dostali intenzívnejšie do popredia v Slovenskej republike hlavne po roku 1989.³³⁵ V uvedenom období boli ešte stále v platnosti cirkevnoprávne predpisy z roku 1949. Spoločenské zmeny daného obdobia znamenali aj zmeny v pohľade na slobodu vierovyznania, ako aj samotného vzťahu štátu a cirkvi. Vznikol priestor na medializáciu cirkevných názorov a presvedčení, postavenia cirkvi v spoločnosti, výučbu náboženstva. Došlo k budovaniu „kresťanského Slovenska“. Demokracia v štáte tiež znamenala výchovu k duchovným hodnotám ako aj ich akceptáciu.³³⁶

Z histórie sú zrejmé dve základne formy vzťahu štátu a cirkvi. Hovoríme tu o tzv. odlukovom a neodlukovom modeli spojenia štátu a cirkvi. Doterajšia politika nášho štátu v plnom zmysle poukazuje a realizuje neodlukový model spojenia štátu a cirkvi.³³⁷ Ústredným orgánom štátnej správy pre záležitosti cirkvi a náboženských spoločností je Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej MK SR), konkrétne cirkevný odbor. Ten zabezpečuje výkon MK SR vo vzťahu ku cirkvám a náboženským spoločnostiam.

V mnohých skutočnostiach je akcentovaná komplikovanosť vzťahu i spolupráce štátu a cirkvi. Predpokladaným dôvodom vytvárania takého

³³⁵ Pozri ČEPLÍKOVÁ, M. 1999. K niektorým aspektom právnej úpravy vzťahov štátu a náboženských organizácií na našom území po roku 1989. In *Právny obzor*. Bratislava, 1999, roč. 82, č. 3.

³³⁶ Pozri ČEPLÍKOVÁ, M. 2001. Štát, cirkvi a právo na Slovensku v rokoch 1989 – 1999. In *Acta Universitatis Brunensis, Iuridica* č. 254. Brno : Masarykova univerzita, 2001.

³³⁷ K danej predmetnej oblasti pozri PRUSÁK, P. 2003. *Odluka cirkvi a štátu*. Bratislava, 2003. s. 8-11.

názoru je pravdepodobne ešte vždy ostro sledovaná oblasť religiozity, analýzy cirkevnej politiky, mapovanie duchovnej scény. Vzťah štátu a cirkvi je vzťahom (akoby) dvoch inštitúcií. V tomto prípade teda môže byť cirkev vnímaná a chápaná ako partner vlády štátu a naopak.

Ďalším fenoménom nastupujúcej demokracie po roku 1989 bol vstup cirkvi do politiky. Tak ako je trendom v iných štátoch, aj v našom spoločenstve získali cirkev a kresťanstvo pevné miesto v kresťanskodemokratickej strane, opierajúcej sa o univerzálne kresťanské zásady a slobody jednotlivca a jeho zodpovednosti za stav spoločnosti. Najstaršou stranou na Slovensku vzniknutou po „nežnej revolúcii“ je Kresťanská demokracia, Kresťanskodemokratické hnutie (ďalej KDĽH). Dňom vzniku je 17. február 1990 (na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky bola strana zaregistrovaná 23. februára 1990) v súlade so zákonom o politických stranách a hnutiach. Strana sa hlási k tradíciám kresťanskej politiky na Slovensku.

Opakom, u nás uznávaného vzťahu štátu a cirkvi, sú ideové koncepty západného demokratického sveta zdôrazňujúce oddelenie cirkvi od štátu. V značnej miere jasne poukazujú na deliacu líniu medzi náboženstvom a politikou. Tento vzťah medzi cirkvou a štátom má predstavovať ochranu cirkvi pred zneužívaním zo strany štátu. Na strane druhej štátna politika bude musieť rešpektovať náboženskú slobodu jednotlivca. Tento vzájomný rešpekt je výsledkom rešpektovania základných ľudských práv (vrátane náboženskej slobody).³³⁸

V kontexte uvedeného spomenieme súčasné vzťahy štátu a cirkví, ktoré sú usporiadané v podobe štyroch rozdielnych systémov. Každý z týchto systémov zohľadňuje určité faktory. Jedným z ukazovateľov týchto systémov je dokazovanie, ako štát zabezpečuje rovnoprávnosť cirkvám a jej veriacim, pričom uplatňovanie jednotlivých systémov v štáte závisí, v prevažnej miere, od podmienok jednotlivých štátov.

Konkrétne ide o :

a.) *Separáčny systém*

³³⁸ Pozri MORAVČÍKOVÁ, M. 2003. Štát a cirkev v Slovenskej republike. In *Štát a cirkev v postsocialistickej Európe*. Bratislava, 2003.

Tento systém znamená odluku cirkvi od štátu, čo znamená, že štát sa neidentifikuje s cirkvami a náboženskými spoločenstvami, ktoré pôsobia na jeho území. V praxi to znamená, že cirkevné právo je oddelené „od právneho poriadku štátu a cirkvi sú súkromnoprávnymi subjektmi“.

b.) Konvenčný (koordinačný) systém

V prípade konvenčného systému existuje spolupráca medzi štátom a cirkvami (cirkevnými spoločenstvami). Konkrétne hovoríme o spolupráci na úrovni jednotlivých rezortov štátu – školstva, zdravotníctva, sociálnych služieb a pod. „Cirkevné právo môže mať v niektorých konkrétnych právnych vzťahoch povahu verejného práva...“

c.) Konfesionálny systém

Podstatou konfesionálneho systému je, že štát vyhlási niektorú cirkev, pôsobiacu na svojom území, za štátnu. Pre danú cirkev táto skutočnosť predstavuje priznanie určitých privilégií a výsad, pričom najvyšší predstaviteľ štátu sa (niekedy) môže stať zároveň „najvyššou autoritou cirkví vo svetských záležitostiach.“

d.) Subordinačný systém

V prípade, že si štát úplne alebo čiastočne podriadil cirkvi, (cirkevné spoločenstvá) hovoríme o subordinačnom systéme. Podriadenie štátom znamená pre cirkvi štátny dozor nad ich činnosťou. „Cirkevné právo má v tomto systéme zväčša povahu súkromného práva.“ V praxi to znamená, že cirkevné rozhodnutia, či opatrenia si vyžadujú schválenie príslušným orgánom štátu.³³⁹

Vo vzťahu štátu a cirkvi sa stáva smerodajnou ekonomická dimenzia. „Štátna cirkev“ a jej „chod“ sú financované zo štátneho rozpočtu. Odluka cirkvi od štátu zároveň znamená odluku od ekonomickej závislosti cirkvi od štátu. V kontexte spracovanej problematiky však akcentujeme hlavne dôležitosť a význam vhodnej kooperácie. Ten má predstavovať harmonickú spoluprácu

³³⁹ Pozri ČIKEŠ, R. 2010. *Vzťahy štátu a cirkví na Slovensku*. Bratislava, 2010. s. 11-12. Porovnaj ČEPLÍKOVÁ, M. 2001. Postavenie cirkví a náboženských spoločností v právnom poriadku Slovenskej republiky. In *Revue cirkevného práva*. Praha. 2001, roč. 7, č. 2.

s prihliadanim a rešpektovaním základných práv a zachovaním vnútornej autonómie oboch zúčastnených subjektov.³⁴⁰

Matéria nasledujúcej časti príspevku poukazuje na súčasnú spoluprácu štátu a cirkvi. Koncipovaná je tak, aby zdôrazňovala právny status cirkvi v Slovenskej republike, ako aj status cirkevných inštitúcií a jej organizovaných činností. Postavená je na analýze jednotlivých právnych noriem, smerodajných pri činnosti jednotlivých rezortov štátu, s dôrazom na spoluprácu štátu a cirkvi pri duchovnej a sociálnej starostlivosti o človeka. Východisko predstavuje krátky exkurz založený na analýze teoretického komplexu poznatkov o vývoji vzťahu štátu a cirkvi na našom území.

ZÁKLADNÉ LEGISLATÍVNE VÝCHODISKÁ SPOLUPRÁCE ŠTÁTU A CIRKVI NA SLOVENSKU

V kontexte kooperácie štátu a cirkvi v oblasti starostlivosti o človeka je potrebné zdôrazniť fakt vzájomnej zmluvy.³⁴¹ Jednou z alternatív je tzv. konkordát, ktorý predstavuje medzinárodnú zmluvu uzavretú medzi Svätou stolicou a konkrétnym štátom. „Konkordát komplexne upravuje vzájomné vzťahy a základné otázky pôsobenia cirkvi v štáte.“³⁴² Upravuje „veci zmiešané“, „veci nadprirodzené“, „veci prirodzené.“³⁴³ Hlavným aspektom akejkoľvek zmluvy medzi štátom a cirkvou by mala byť hlavne idea zaväzujúca lojalitu vzťahov, udržiavanie kontaktov a dialógu, výkon poslania a podporu sociálnej starostlivosti o človeka.

Súčasná podoba kooperácie štátu a cirkvi je výsledkom historicky dlhého a náročného vývoja a premeny. Dominantné postavenie duchovenstva na

³⁴⁰ Pozri MORAVČÍKOVÁ, M. 2002. *Cirkev a ľudské práva*. Bratislava, 2002.

³⁴¹ Pozri ČIKEŠ, R. 2001. Zmluva medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2001*. Bratislava, 2001, s. 14.

³⁴² ČIKEŠ, R. 2001. Zmluva medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2001*. Bratislava. 2001. s. 14.

³⁴³ Pozri ČIKEŠ, R. 2001. Zmluva medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2001*. Bratislava. 2001. s. 15.

území súčasného Slovenska zaznamenávame v období vlády Jozefa II. a s nástupom osvietenstva. Dané obdobie predstavovalo príležitosť na prijatie základov konfesného zákonodarstva. Spolupráca štátu a cirkvi bola zjavná. Cirkev predstavovala súčasť štátnej moci, prostredníctvom ktorej štát formoval morálku a mravy svojich občanov.³⁴⁴ Výrazným bolo aj obdobie vlády Márie Terézie, ktoré znamenalo pre vtedajšiu katolícku cirkev značné obmedzovanie práv.³⁴⁵ Významné zmeny nastali v polovici 19.storočia. V roku 1855 bol prijatý, už spomínaný, konkordát platný aj pre územie vtedajšieho Uhorska. V oblasti zákonodarstva boli rovnako dôležité a významné niektoré zákony. Zákon č. 50 r.z.³⁴⁶ o vnútorných pomeroch katolíckej cirkvi; zákon č. 58 r.z. o zákonom uznaní náboženských spoločností; zákon č. 43/1895 r.z. o slobodnom vyznaní náboženstva; zákony č. 41 a 42 z roku 1894, ktoré „priniesli“ civilné sobáše.³⁴⁷ Vznik Československého štátu znamenal výraznú zmenu vo vzťahu štátu a cirkvi. V záujme zmeny všetkého, čo bolo súčasťou bývalej rakúsko-uhorskej monarchie, vtedajšia štátna moc presadzovala snahu vedúcu ku odluke cirkvi od štátu. Eliminovanie moci katolíckej cirkvi sa však nepodarilo dostať do Ústavy. Dovtedajšie postavenie cirkvi na území štátu³⁴⁸ zaručoval zákon

³⁴⁴ Pozri ČEPLÍKOVÁ, M. 1994. Právna podstata a postavenie cirkví a náboženských spoločností v Rakúsko-Uhorsku. In *Acta Iuridica Cassoviensia*. Košice : UPJŠ v Košiciach, PF. 1994, roč. 20.

³⁴⁵ Konkrétne podoby vzťahu štátu a Cirkvi boli zmenené vo vzťahu ku nadobúdaniu pozemkov

Cirkvou, zrušeniu „azylu“ pred svetským súdom a daňovým privilégiám, spolupráci v oblasti školstva.

³⁴⁶ Ríšsky zákonník slúžil k vyhlasovaniu zákonov ríšskych, bol zavedený cisárskym patentom zo dňa 4.3.1849, začal vychádzať od 1.júla 1849.

³⁴⁷ Pozri Slovník veřejného práva československého, sv.I. Brno 1929, s. 701-702.

³⁴⁸ Ku recipovaným Cirkvám vtedajšieho Československa patrili „rímskokatolícka, gréckokatolícka (východná zjednotená, uniati), arménskokatolícka, gréckopravoslávna (východná nezjednotená, orthodoxná), arménskopravoslávna (arménska východná, ktorá nemala u nás vlastnú organizáciu a jej členovia sa zúčastňovali duchovného života v rámci gréckopravoslávnej cirkvi), českobratiská evanjelická, ochranovská bratská (evanjelická bratská, Českí bratia, Moravskí bratia, Jednota ochranovská, Jednota bratská), nemecká evanjelická augsburská konfesia v Čechách, na Morave a v Sliezsku, evanjelická augsburskej konfesie na Slovensku a Podkarpatskej Rusi,

č.11/1918 Sb.z. a n. z 28.10.1918 o zriadení samostatného štátu Československého.³⁴⁹ Výrazný vplyv na činnosť cirkíí malo prijatie zákona č. 215/1919 Sb. z. a n. (účinný od 24. 4. 1919 do 23. 6. 1991, zrušený 24. 6. 1991) o zobrazení veľkého majetku pozemkového.³⁵⁰ Dôraz a význam kladieme návrhu zákona zameraného na odluku cirkvi od štátu vo vtedajšej Československej republike, ktorý predložili poslanci Národného zhromaždenia v roku 1920.³⁵¹ Dalšími významnými právnymi predpismi daného obdobia boli zákon č.122/1926 Sb. z. a n., ktorý upravoval platy vtedajšieho duchovenstva.³⁵² V roku 1939 bola prijatá Ústava Slovenskej republiky, ktorá sa venovala právam občanov v súvislosti s náboženstvom v § 85. Následne 11. Hlava Ústavy vymedzovala pôsobnosť cirkvi na území vtedajšieho štátu.³⁵³ V roku 1949 bol Národným zhromaždením zriadený Štátny úrad pre veci cirkevné. Jeho činnosť upravoval zákon č. 217/1949 Zb.³⁵⁴ Vzťahy štátu a cirkvi, ako aj finančné otázky upravoval zákon č. 218/1949 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom.³⁵⁵ Do súboru predpisov upravujúcich vzťahy štátu a cirkvi zahrnieme aj Uznesenie vlády Československej socialistickej republiky č. 205/1968 Zb. o povolení činnosti cirkví. Toto Uznesenie sa výrazným spôsobom dotklo Gréckokatolíckej cirkvi, ktorej činnosť bola úradne zrušená v 50tých rokoch zásahom komunistického režimu.

starokatolícka, československá cirkev, izraelské vyznanie oboch smerov a československí unitári.“

³⁴⁹ Sbírka zákonů a nařízení státu československého, částka II, s. 2.

³⁵⁰ CAMBEL, S. 1972. *Slovenská agrárna otázka 1944 – 1948*. Bratislava, 1972. s. 86. In ČIKEŠ, R. 2001. Zmluva medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2001*. Bratislava, 2001. s.21.

³⁵¹ Pozri <http://www.prf.cuni.cz/spolky-1404045276.html>.

³⁵² Pozri <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/122-26.htm>.

³⁵³ Pozri *Ústavný zákon zo dňa 21. júla 1939 o ústave Slovenskej republiky* (online). [cit. 2013-03-18]. Dostupné na internete: <<http://www.upn.gov.sk/data/pdf/ustava1939.pdf>>.

³⁵⁴ Pozri 217/1949 Sb. *ZÁKON ze dne 14. října 1949, kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní* (online). [cit. 2013-03-18]. Dostupné na internete: <<http://www.upn.gov.sk/data/pdf/217-49.pdf>>.

³⁵⁵ Pozri <http://old.culture.gov.sk/cirkev-nabozenske-spolocnosti/legislatva/zkony-218/1949>. Porovnaj Zákon č. 522/1992 Zb., ktorým sa mení zákon č. 218/1949 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom v znení zákona č. 16/1990 Zb.

Zmeny, ktoré prinieslo obdobie po roku 1989 sa týkali fungovania štátu aj v súvislosti s cirkvou.³⁵⁶ Odborná i laická verejnosť reagovala na skutočnosti danej doby snahou o vypracovanie a prijatie určitých noriem a pravidiel, ktoré budú upravovať vzájomný vzťah štátu a cirkvi. Následne aktuálnosť danej skutočnosti umocnil vstup SR do Európskej únie, čo znamenalo priblížiť koncepciu spolupráce nášho štátu a cirkvi ku koncepciám zoskupení ostatných štátov.³⁵⁷ Aj napriek snahe však skutočnosťou ostáva, že jednotlivé štáty daného celku v skutku realizujú pomerne rozdielnu podobu spolupráce s cirkvou. To však nemení fakt, že aj v súčasnosti je téma spolupráce štátu a cirkvi aktuálna. Riešenie tejto skutočnosti znamená tiež vytvorenie nielen usporiadaného, ale hlavne funkčného vzťahu. Táto spolupráca predstavuje súbor činností zameraných na evidenciu, financovanie, materiálne zabezpečenie, kontrolu, školstvo. Mnoho koncepcií v oblasti konfesného práva prinieslo práve spomínané ponovembrové obdobie roku 1989. Dané riešenia sa však ukázali ako komplexne nedostatočné a dlhodobo neakceptovateľné. Preto v snahe upevňovania a rozširovania spolupráce štátu s cirkvou pôsobila v týchto intenciách i nasledujúca mocenská garnitúra.

Cieľom fungovania štátu je podpora verejného blaha. Aby táto snaha mala skutočný význam je nevyhnutné riadenie účinnými a priamymi prostriedkami. Existencia authority na čele pospolitosti, pre ktorú štát koná v prospech blaha, znamená jej smerovanie k naplneniu spoločného cieľa a to za absolútneho predpokladu existencie tohto cieľa. Štát pritom plní dve základné funkcie:

1. **Vnúťornú**, t.j. bezpečnostnú, právnu, ekonomickú, sociálnu a kultúrnu funkciu štátu.

2. **Vonkajšiu**, t.j. zabezpečovanie dobrých vzťahov s inými štátmi, regulácia zahraničného obchodu, obrana územia.³⁵⁸

³⁵⁶ Pozri ČEPLÍKOVÁ, M. 2001. Transformácia štátneho cirkevného práva Slovenskej republiky. In *Teoretickoprávne súvislosti vstupu suverénneho štátu do Európskej únie: materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava : Slovak Academic Press, 2001.

³⁵⁷ Pozri ROBBERS, G. 2000. Vzťah štátu a cirkve v Európe. In *Revue cirkevního práva*. Praha. 2000, roč. 6, č. 2.

³⁵⁸ Pozri PRUSÁK, J. 2001. *Teória práva*. Bratislava : VOPF UK, 2001. s. 56-58.

Z nášho pohľadu ide o funkcie súvisiace s udržaním poriadku v štáte a tvorbou blahobytu. Udržanie poriadku v štáte je predpokladom fungovania ostatných činností štátu. Tvorba blahobytu tu znamená podporu všeobecného blahobytu občanov. V kontexte spomenutých skutočností zdôrazňujeme podporu náboženských práv, ktorými podporuje partnerský vzťah štátu a cirkvi, ako aj ich spoluprácu.

Reflexia tohto stavu a vzťahu medzi štátom a cirkvou je zjavná v platnej legislatíve nášho štátu, uplatnenej v jej jednotlivých rezortoch. Potrebné je v prvom rade spomenúť a zdôrazniť slobodu náboženstva a náboženského vyznania, ako aj právo vyznávať náboženstvo, meniť svoje náboženstvo, alebo byť bez vierovyznania. Na základe toho sa potom správať, konať, rozhodovať sa. Spomínané právo slobody myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery zaručuje článok 24 ods. 1 a 2, Ústavy Slovenskej republiky:³⁵⁹

„(1) Sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery sa zaručujú. Toto právo zahŕňa aj možnosť zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru. Každý má právo byť bez náboženského vyznania. Každý má právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie.

(2) Každý má právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru buď sám, buď spoločne s inými, súkromne alebo verejne, bohoslužbou, náboženskými úkonmi, zachovávaním obradov alebo zúčastňovať sa na jeho vyučovaní.“

Tento charakter práv v spomínanom článku Ústavy SR je v súlade s čl. 9 ods. 1 a 2 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.³⁶⁰

„(1) Každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženské ho vyznania; toto právo zahŕňa slobodu zmeniť svoje náboženské vyznanie alebo presvedčenie, ako aj slobodu prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo presvedčenie sám alebo spoločne s inými, či už verejne alebo súkromne, bohoslužbou, vyučovaním, vykonávaním náboženských úkonov a zachovávaním obradov.

³⁵⁹ V danej súvislosti zdôrazňujeme čl. 1 Ústavy uvádza, že „Slovenská republika sa neviaže na nijakú ideológiu alebo náboženstvo“.

³⁶⁰ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd neumožňuje, aby jeho zmluvné štáty zákonom obmedzili právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania, ako i právo zmeniť svoje náboženské vyznanie alebo vieru. Tzn. Na Slovensku sa riadime čl. 24 Ústavy, ktorý vychádza z čl. 9 Európskeho dohovoru.

(2) Sloboda prejavovať náboženské vyznanie a presvedčenie môže podliehať len obmedzeniam, ktoré sú ustanovené zákonmi a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme verejnej bezpečnosti, ochrany verejného poriadku, zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.“

Rovnako Charta základných práv Európskej únie v čl. 10 ods. 1 a 2, zdôrazňuje slobodu myslenia, svedomia a náboženstva:

(1) Každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania. Toto právo zahŕňa slobodu zmeniť svoje náboženské vyznanie alebo vieru, ako aj slobodu prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru sám alebo spoločne s inými, či už verejne alebo súkromne, bohoslužbou, vyučovaním, vykonávaním úkonov a zachovávaním obrádov.

(2) Právo na výhradu vo svedomí sa uznáva v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, ktoré upravujú výkon tohto práva.

V súvislosti s právami dieťaťa spomenieme Dohovor o právach dieťaťa, prijatý Valným zhromaždením Spojených národov 20. novembra 1989. Článok 14 ods. 1,2,3, spomínaného Dohovoru pojednáva o slobode svedomia, myslenia a náboženstva:

(1) Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, musia uznávať právo dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva.

(2) Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, musia uznávať práva a povinnosti rodičov, v zodpovedajúcich prípadoch zákonných zástupcov, viesť dieťa pri výkone jeho práva spôsobom zodpovedajúcim rozvíjajúcim sa schopnostiam dieťaťa.

(3) Sloboda prejavovať náboženstvo a vieru môže podliehať iba takým obmedzeniam, ktoré stanovuje zákon a ktoré sú nutné na ochranu verejnej bezpečnosti, poriadku, zdravia alebo morálky alebo základných práv a slobôd iných.

Z daného vyplýva, že štát musí rešpektovať právo dieťaťa na slobodu svedomia, myslenia a náboženstva, pričom toto právo podlieha vhodnej orientácii zo strany rodičov.

Konštatáciu, že kresťanstvo bolo na Slovensku jedným z prvých štrukturálne organizovaných náboženstiev potvrdzuje Preambula Ústavy SR, ktorá sa odvoláva na cyrilo-metodejské dedičstvo a odkaz prvokresťanskej Veľkej Moravy. Zároveň v čl. 24, v 2. oddiele II. Hlavy Ústava SR č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov, ktorý sa dotýka základných ľudských práv a slobôd, rieši o.i. otázky náboženského vyznania a viery i práva byť bez náboženského vyznania. Základom slobôd uvedených v Ústave SR je Listina

základných práv a slobôd ako aj zákon č. 308/1991 Zb. v znení zákona č. 394/2000 Z. z. o slobode náboženskej viery a postavení Cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov. Následne po roku 1989 v SR došlo ku vytváraniu zásad vzťahu štátu a cirkvi, ktorých určovateľmi a garantmi náboženskej slobody v štáte sa stali právne normy zakotvené v Ústave SR:

- Zákon č. 460/1992 Z.z. v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 394/2000 Z. z. z 31. októbra 2000, ktorým sa mení zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností,
- Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd,
- Zákon č. 163/1990 Zb. o bohosloveckých fakultách,
- Zákon č. 192/1992Zb. o registrácii cirkví a náboženských spoločností.

Snahu o vyrovnanie majetkových vzťahov medzi gréckokatolíckou cirkvou a pravoslávnu Cirkvou mali Zákonné opatrenie Predsedníctva Slovenskej národnej rady o usporiadaní majetkových vzťahov medzi gréckokatolíckou a pravoslávnu cirkvou č. 211/1990Zb.³⁶¹ V roku 2002 podpísal vtedajší prezident Slovenskej republiky Zmluvu medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami Slovenskej republiky uverejnenú v zákone NR SR č.250/2002 Z. z., ktorej schválenie už predtým odsúhlasila vláda i Národná rada Slovenskej republiky. Ďalším významným právnym predpisom bol zákon č. 16/1990 Zb., ktorým sa menil zákon č. 218/1949 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom. Prijatím tohto zákona mal štát povinnosť osobné pôžitky duchovným cirkví a náboženských spoločností a zároveň zákon zrušil potrebu štátneho súhlasu k voľbe, či ustanoveniu akéhokoľvek pracovníka v cirkvi z radov duchovných. Majetkovo-právnych vzťahov sa dotýkal aj zákona č. 298/1990Zb. o úprave niektorých majetkových vzťahov rehoľných rádov a kongregácií i arcibiskupstva olomouckého. Tento zákon bol v roku 1991 novelizovaný

³⁶¹ Ku samotnému vyriešeniu tohto vzťahu medzi spomínanými cirkvami a vládou vtedajšej Slovenskej republiky nakoniec došlo v roku 2000.

zákonom č. 338/1991 Zb., ktorý bol viac konkrétny v otázkach nehnuteľného majetku a jeho vysporiadania.³⁶²

V kontexte napísaného javí sa potreba uviesť vnútroštátne právne predpisy a medzinárodné zmluvy, vrátane príslušných dohôd, viažucich sa na predmetnú spoluprácu. Ide najmä o:

Základné vnútroštátne právne predpisy konfesného práva:

- Ústava Slovenskej republiky
- Zákon č. 218/1949 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 282/1993 Z.z. o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 311/2001 Z.z. zákonník práce v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 161/2005 Z.z. o navrátení vlastníctva k nehnuteľným veciam cirkvám a náboženským spoločnostiam a prechode vlastníctva k niektorým nehnuteľnostiam
- Nariadenie vlády SR č. 299/2007 Z.z. o úprave osobných požitkov poskytovaných duchovným cirkvám a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Medzinárodné zmluvy, vnútroštátne zmluvy a dohody konfesného práva:

- Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou
- Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní

³⁶² Podobným zákonom, ktorý sa dotkol aj náboženských organizácií bol zákon č.229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku. Jeho úplné znenie – z. č. 11/1994Z. z. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku.

- Dohoda medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o náboženskej výchove a vzdelávaní
- Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o duchovnej službe v ozbrojených silách a zboroch
- Dohoda medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o výkone pastoračnej služby ich veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky.

V súčasnom období je vzťah štátu a cirkvi charakterizovaný ako vzťah partnerský, pričom sa uvádza, že kresťanstvo a kresťanský hodnotový systém je v zmysle cyrilometodskej tradície integrálnou súčasťou slovenskej národnej identity.³⁶³ Dané skutočnosti poukazujú na ochranu a podporu zmyslu človeka pre spiritualitu zo strany štátu. Kresťanstvo je najsilnejším náboženstvom na Slovensku, čo zdôrazňuje fakt duchovnej starostlivosti o človeka. „Štát a cirkvi majú mnoho jednotného a spoločného a nie je možné jedno od druhého oddeliť.“³⁶⁴

Štát ako právna forma usporiadania spoločnosti a právne združenie obyvateľov má svoju vlastnú moc, pomocou ktorej riadi svoje fungovanie a svoj chod. Rieši svoje vnútorné i vonkajšie záležitosti a je charakteristický svojou organizáciou, právom, územím a obyvateľstvom, štátnou suverenitou. Štátna moc, ktorej hybnou silou je práve právo, zabezpečuje sformovanie, upevnenie a ochranu vyhovujúcich sociálnych, ekonomických, politických, kultúrnych a iných spoločenských vzťahov. Prostredníctvom deľby moci do viacerých riadiacich orgánov štát zaručuje predovšetkým skvalitnenie činnosti štátnej moci a vzájomnú kontrolu jednotlivých riadiacich zložiek proti jej zneužitiu. Nepopierajúc význam a nenahraditeľnosť zákonodarnej moci a súdnej moci sústreďujeme našu pozornosť predovšetkým na výkonnú moc štátu a to s dôrazom na fungovanie jednotlivých ministerstiev predovšetkým pri spolupráci štátu a cirkvi.

³⁶³ *Pôsobnosť Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v oblasti cirkví a náboženských spoločností* (online). [cit. 2012-09-10]. Dostupné na internete: <<http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/cirkvi-a-nabozenske-spolocnosti--3f.html>>.

³⁶⁴ Kryštof, arcibiskup.: *Vztahy státu a cirkve v Byzanci*. In: *Byzantská kultúra v kontexte európskej civilizácie*. PU v Prešove, PBF 2003, s. 35.

Vzťah štátu a cirkvi je oblasťou, ktorá sa v ostatnom období stáva často bodom záujmu a diskusií. Konštatácie o danej problematike sú výsledkom rozdielnych pohľadov. Horíme tu o prístupe ku skúmanej téme. Prihliadanie na vzťahy štátu a cirkvi je možné v historickom, kultúrnom, právnom, ekonomickom, politickom i spoločenskom aspekte. Vychádzajúc zo systému poznatkov týchto spoločenských vied je možná aplikácia vedeckých poznatkov i do praktickej činnosti v oblasti sociálnej práce zameranej na starostlivosť o človeka. Pričom predpokladom fungovania (v kontexte spolupráce štátu a cirkvi) je zabezpečenie optimálneho systému sociálnej starostlivosti o človeka, zabezpečenie pomoci jednotlivcom, skupinám i komunitám.

Zoznam bibliografických odkazov

- ČIKEŠ, R. 2001. Zmluva medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2001*. Bratislava, 2001. ISBN 80-968559-6-4.
- ČIKEŠ, R. 2010. *Vzťahy štátu a cirkvi na Slovensku*. Bratislava, 2010. ISBN 978-80-89096-43-5.
- ČEPLÍKOVÁ, M. 1994. Právna podstata a postavenie cirkví a náboženských spoločností v Rakusko-Uhorsku. In *Acta Iuridica Cassoviensia*. Košice : UPJŠ v Košiciach, PF. 1994, roč. 20. ISBN 80-234-0076-2.
- ČEPLÍKOVÁ, M. 1999. K niektorým aspektom právnej úpravy vzťahov štátu a náboženských organizácií na našom území po roku 1989. In *Právny obzor*. Bratislava. 1999, roč. 82, č. 3, s. 133-146.
- ČEPLÍKOVÁ, M. 2001. Štát, cirkvi a právo na Slovensku v rokoch 1989 – 1999. In *Acta Universitatis Brunensis, Iuridica* č. 254. Brno : Masarykova univerzita, 2001.
- ČEPLÍKOVÁ, M. 2001. Postavenie cirkví a náboženských spoločností v právnom poriadku Slovenskej republiky. In *Revue cirkevného práva*. Praha. 2001, roč. 7 (19), č. 2, s. 113-124. ISSN 1211-1635.
- ČEPLÍKOVÁ, M. 2001. Transformácia štátneho cirkevného práva Slovenskej republiky. In *Teoretickoprávne súvislosti vstupu suverénneho štátu do Európskej únie: materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava : Slovak Academic Press, 2001. ISBN 80-85665-59-X.

- ČEPLÍKOVÁ, M. 2005. *Štát, cirkvi a právo na Slovensku. História a súčasnosť*. Košice, 2005. ISBN 80-7097-586-5.
- ČEPLÍKOVÁ, M. 2006. Sloboda vyznania a svedomia a Ústava Slovenskej republiky. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2005*. Bratislava, 2006. ISBN 80-89096-24-7.
- DERFIŇÁK, P. 2006. K vzťahom štátu a cirkvi v Uhorsku v čase vlády Ladislava IV. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2005*. Bratislava, 2006. ISBN 80-89096-24-7.
- DERFIŇÁK, P. 2004. K otázkam vzťahu štátnej moci a cirkvi v Uhorsku na prelome 15. a 16. storočia. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2004*. Bratislava, 2005. ISBN 80-89096-20-4.
- Štát a cirkev v postsocialistickej Európe II.* (ed. S. JOZEFČIAKOVÁ). Bratislava, 2004. ISBN 80-89096-13-1.
- JURAN, J. 1999. Súčasný vzťah štátu a Cirkvi v Slovenskej republike. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 1998*. Bratislava, 1999. ISBN 80-968175-6-6.
- KEMP, J. 2001. Spolupráca štátu s cirkvami a náboženskými spoločnosťami v oblasti finančných vzťahov na Slovensku. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2000*. Bratislava, 2001. ISBN 80-968559-1-3.
- MACHÁČOVÁ, L. 2002. Ako vznikla myšlienka vzťahu štátu a cirkvi. In *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2001*. Bratislava, 2002. ISBN 80-968559-6-4.
- MORAVČÍKOVÁ, M. 2002. *Cirkev a ľudské práva*. Bratislava, 2002. ISBN 80-89096-00-X.
- MORAVČÍKOVÁ, M. 2003. Štát a cirkev v Slovenskej republike. In *Štát a cirkev v postsocialistickej Európe*. Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2003. ISBN 80-968559-1-3.
- PEŠEK, J. – BARNOVSKÝ, M. 1999. *Pod kuratelou moci: Cirkvi na Slovensku v rokoch 1953-1970*. Bratislava, 1999.
- PRUSÁK, P. 2003. *Odluka cirkvi od štátu*. Bratislava, 2003. ISBN 80-968938-2-3.
- PRUSÁK, J. 2001. *Teória práva*. Bratislava, 2001. ISBN 80-7160-146-2.
- ROBBERS, G. 2000. Vzťah štátu a cirkve v Európe. In *Revue cirkevního práva*. Praha. 2000, roč. 6, č. 2. ISSN 1211-1635.
- TÍŽIK, M. 2011. *Náboženstvo vo verejnom živote na Slovensku*. Bratislava, 2011. ISBN 978-80-85-544-725.

Legislatívne dokumenty:

Dohoda medzi SR a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami.

Dohovor o právach dieťaťa

Charta základných práv Európskej únie

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, částka II.

Internetové dokumenty:

Pôsobnosť Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v oblasti cirkví a náboženských spoločností (online). [cit. 2012-09-10]. Dostupné na internete: <<http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/cirkvi-a-nabozenske-spolocnosti-3f.html>>.

<http://www.prf.cuni.cz/spolky-1404045276.html>.

<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/122-26.htm>.

<http://old.culture.gov.sk/cirkevnabozenskespolocnosti/legislatva/zkony/218/1949>

COOPERATION OF THE STATE AND THE CHURCH IN OUR REGION - INTRODUCTORY TO THE THEME

Ivana VOJTAŠEKOVÁ, social worker, DORKA, n.o. Centrum pre obnovu rodiny,
Hemerikova 28, 040 23 Kosice, Slovakia, vojtasekova@gmail.com

Abstract

Cooperation of the state and the church should be based on sharing of the same values as from side of the state so from side of the church. The authentic relation becomes in this manner which has permanent nature. State as permanent community with numerous quantity of people which underlie to the certain system fulfils a tasks where the relation to the church is not at last place. Article deals with a forms of cooperation of Slovak republic and church within. It is offering an excursus to the introduction of the theme and expects possibility of the further and deeper study of the relation of the (not only) our state and the church.

Keywords

Church, State, cooperation, human, overcare